

รายงานการวิจัย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอเขาค้อ
จังหวัดเพชรบูรณ์

The Promotion of Agro-tourism in Amphoe Khaokho
Phetchabun Province

ศรัญญา ตรีทศ

ยุภา คำตะพล

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2558

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอเขาค้อ
จังหวัดเพชรบูรณ์

The Promotion of Agro-tourism in Amphoe Khaokho
Phetchabun Province

ศรัญญา ตรีนิต

ยุภา คำตะพล

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ทุนอุดหนุนโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ประจำปีงบประมาณ 2558

บทคัดย่อ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นในอำเภอเขาค้อ คือ การเป็นพื้นที่ที่มีการทำเกษตรกรรม เช่น การเป็นแหล่งเพาะปลูกเสาวรส มะระหวาน กระชายดำ และพืชผักเมืองหนาว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เกิดขึ้นมีทั้งกิจกรรมทางน้ำ กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์ กิจกรรมด้านการเกษตรและวัฒนธรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ต้องดำเนินการทั้งระดับนโยบายและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานส่งเสริมด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย 1) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเกษตรที่เป็นศักยภาพเชิงพื้นที่โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรซึ่งเป็นที่ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านการพักผ่อน ดังนั้นในระดับนโยบายควรกำหนดให้พื้นที่ต่าง ๆ ที่มีศักยภาพดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยสนับสนุนงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนในพื้นที่ดังกล่าวที่มีแผนงานโครงการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) รณรงค์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประเภทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกษตร การเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมชนบท และการสัมผัสวิถีชีวิตวิถีการเกษตรของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้ชุมชนต่าง ๆ ที่มีศักยภาพดังกล่าวเกิดการตื่นตัวในการรวมกลุ่มและพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีโครงการศึกษาดูงานด้านการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะกิจกรรมเกษตรทางเลือกประเภทต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมีทักษะด้านการบริหารจัดการ การต้อนรับผู้มาเยือนและมีการพัฒนากิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ส่วนในระดับท้องถิ่น 1) สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้หลากหลาย ครอบคลุมกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เช่น การเดินป่า หรือกิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวหรือเชิงนิเวศ 2) ส่งเสริมให้เกษตรกรนำทรัพยากรเกษตรที่มีอยู่แล้วแต่มีได้ใช้เพื่อการเกษตรมาพัฒนาให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ที่พักในฟาร์มและพื้นที่ว่างสำหรับตั้งแคมป์ เป็นต้น 3) พัฒนามัคคุเทศน์ท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้เป็นกลไกนำนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมการเกษตรของชุมชน 4) ฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยคำแนะนำต่างๆ จากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์และความร่วมมือช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ที่สละเวลาให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12 บ้านสงคุ้ม อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำให้แก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

ศรัณญา ตริทศ

ยุภา คำตะพล

23 มีนาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญรูป	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	1
1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	3
2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยว	14
2.3 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ(Information) ที่เกี่ยวข้อง	16
2.4 ข้อมูลทั่วไป	18
2.5 สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย	24
2.6 ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทย	25
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	27
3.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา	27
3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง	28
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย	29
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	29
บทที่ 4 ผลการวิจัย	25
4.1 ข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาฉกรรจ์ในปัจจุบัน	30
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	36
5.1 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	36
5.2 ข้อเสนอแนะ	40
บรรณานุกรม	41
ภาคผนวก	42
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	43
ประวัติคณะผู้วิจัย	47

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
2.1	องค์ประกอบของการท่องเที่ยว	4
2.2	ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System)	6
2.3	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก	7
2.4	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่และแหล่งเกษตร	8
2.5	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว	9
2.6	องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว	13
2.7	เขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	22
2.8	ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ	22
2.9	ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ	23
3.1	พื้นที่ศึกษาอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	28

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวมีมูลค่าเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ รายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยเจริญเติบโตอีกมาก ดังนั้นควรพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยอยู่ในช่วง Question Mark ซึ่งช่วงนี้เป็นช่วงที่เริ่มเจริญเติบโต กลยุทธ์ที่ใช้คือ การเพิ่มการตลาดให้มากขึ้น โดยการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการวิเคราะห์แนวทางที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวคือการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยการจัดทำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆให้มีความหลากหลาย ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น การพัฒนาเส้นทางคมนาคม การพัฒนาบุคลากรและการจัด ทำรายการส่งเสริมการขาย การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงยิ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับสินค้า

แต่ในปัจจุบันการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมและพัฒนา ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวแตกต่างจากในอดีตที่ผ่านมา จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัย จึงต้องศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ และองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้ได้แนวทางพัฒนาทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและให้นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐ และส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวตัดสินใจท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไป และเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2.2 เพื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ด้านพื้นที่

เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ในเขตพื้นที่การปกครององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3.2 ด้านประชากร

กลุ่มประชากรในพื้นที่ ประกอบด้วยผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ สมาชิกชุมชน ประชาชนจากเครือข่าย องค์การภาครัฐ องค์การเอกชน

1.3.3 ด้านเนื้อหา

เป้าหมายจัดทำรูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่การปกครอง องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวตัดสินใจท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไป และเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 มีส่วนแนะนำธุรกิจการเกษตรเพิ่มขึ้นนักท่องเที่ยวและเกษตรกรที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สามารถช่วยขยายผลจากการทำการเกษตรต่อไปทางธุรกิจอื่น ๆ ได้อีก นับเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น

1.5.2 คงไว้ซึ่งฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2.1.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร(Agro-tourism)

นิออน ศรีสมยง (2552) ได้อธิบายความหมาย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวหลัก สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมายหลัก เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน ให้ผู้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการคิดค้นเอาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศมาจัดกิจกรรม หรือจัดรูปแบบทางการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ และอยากเดินทางไปเที่ยว การขยายเส้นทางท่องเที่ยวและเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ และการให้ความรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาของเกษตรกรไทย ซึ่งการท่องเที่ยวและประเทศไทย(ททท.) ได้จำแนกประเภททรัพยากรทางการเกษตรออกเป็น 7 กิจกรรม ดังนี้

1) การทำนา การทำนาปี/นาปรัง การทำนาหว่านน้ำตม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑชา

2) การทำสวนไม้ตัดดอก การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขายทุกชนิด เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนดอกไม้ระดับนานาชาติ รวมถึงไร่ทานตะวัน

3) การทำสวนผลไม้ การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมทั้งการทำสวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่และการทำสวนผสม

4) การทำสวนผัก สวนครัว การปลูกพืชสวนครัวทุกประเภท รวมถึงการทำไร่ผัก ไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพด เป็นต้น

5) การทำสวนสมุนไพร การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริม พืชผักสวนครัวข้างบ้านเพื่อใช้เป็นเครื่องดื่ม เพื่อใช้เป็นเครื่องสำอางและเพื่อใช้ในการแพทย์แผนไทย

6) การทำปศุสัตว์ การเลี้ยงและการขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิ การเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา การเลี้ยงหอยแมลงภู่ เป็นต้น

7) งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่างๆ การจัดงานส่งเสริมการขายผลผลิตทางการเกษตร อาทิเช่น มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลำไย เทศกาลกินปลา เป็นต้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) ดังนี้ การจัดทำสวนผสมสถานที่ทำการเกษตรกรรม แหล่งทำสวนผลไม้ แหล่งปลูกไม้ดอกไม้ประดับ แหล่งทำฟาร์มเพื่อรับฟังการบรรยายถึงปัญหาและความสำเร็จในอาชีพเกษตร

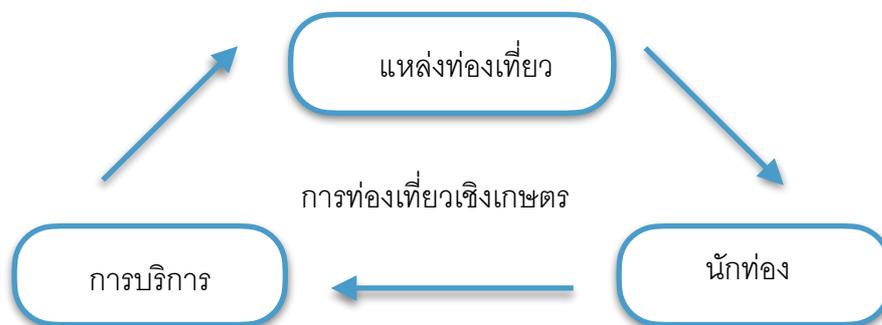
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง คณะเทคโนโลยีการเกษตร (ม.ป.ป.) การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท ดดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตร และวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ มาทำให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและตัวเกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นการอนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร (2550) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงเกษตร(Agro- tourism) หมายถึง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นการนำทรัพยากรทางการเกษตร เช่น สวน เกษตรการ ปลูกพืชสวนและฟาร์มปศุสัตว์ มาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมโดยนักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมความงามและพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการสร้างโอกาสและรายได้เสริมให้กับเกษตรกร เจ้าของพื้นที่เกษตรนั้นๆ

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นิออน ศรีสมยง (2552) ได้อธิบายองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

- 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร คือทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลิตผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น แสงแดด ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น หรือการจัดการโดยมนุษย์ เช่น เครื่องมือทางการเกษตรต่างๆเทคโนโลยีการเกษตร เป็นต้น
- 2) ตลาดการท่องเที่ยว เนื่องจากตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะ (niche market) จึงทำให้การจัดการด้านการตลาด มีลักษณะที่เจาะจงเฉพาะกลุ่ม โดยต้องเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจกิจกรรมทางการเกษตร ต้องการที่จะเรียนรู้ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 3) บริการการท่องเที่ยว บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ที่พักร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว จะต้องเกี่ยวกับการเกษตรชนบท ตัวอย่างบริการที่ชัดเจน คือ ที่พักตามบ้าน (Homestay) และที่พักตามสวนเกษตรต่างๆ (Farm stay)

รูปที่ 2.1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543)

จากรูปที่ 2.1 แสดงถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3 ประการ ดังนี้

- 1) แหล่งหรือสิ่งดึงดูดใจ คือ แหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ดึงดูดใจให้ผู้เข้าไปเยี่ยมชม
- 2) การบริการ คือ สิ่งที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการและให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น
- 3) นักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่ต้องการได้รับความเพลิดเพลิน ความรู้ ประสบการณ์ มีอำนาจในการใช้จ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลักด้านการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว โดยมีการบริการจัดไว้ให้รองรับเพื่อตอบสนองตามมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน

ลักษณะกิจกรรมการเกษตร

รำไพ แก้วสุริยะ (2544) ได้ให้ความหมายของลักษณะกิจกรรมการเกษตร สามารถแบ่งกิจกรรมได้ ดังนี้

- 1) การทำนา (Rice Cultivation) การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่านน้ำตาม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑชาวมuseum ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่างๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมการกินข้าวไทย เป็นต้น
- 2) การทำสวนไม้ตัดดอก (Cutting Flowers) การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขายทุกชนิด เช่นสวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนดอกไม้ ประดับประดับนานาชาติ ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่ทานตะวัน
- 3) การทำสวนผลไม้ (Orchard) การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมทั้งการทำวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม รวมถึงการทำยางพารา สวนไข่ สวนปาล์มน้ำมัน
- 4) การทำสวนครัวสวนผัก (Vegetables) การปลูกพืชผักสวนครัวทุกประเภท รวมถึงการทำไร่ สวนผัก ไร่ถั่ว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ไร่พริกไทย เป็นต้น
- 5) การทำสวนสมุนไพร (Herbs) การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริม พืชผักสวนครัวข้างบ้านเพื่อใช้เป็นเครื่องดื่ม เพื่อใช้เป็นเครื่องสำอางและเพื่อใช้ในการแพทย์แผนไทย
- 6) การทำฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farming) การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิการเลี้ยงไหม การทำฟาร์มปลา การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะโกรม ฟาร์มจระเข้ บางแห่งเพาะขยายพันธุ์ สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไผ่ ฟาร์มกวาง รวมถึงสวนงูของสภากาชาดไทย
- 7) งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่างๆ (Festival) การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลผลิตทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นออกซุก อาทิ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลิ้นจี่ เทศกาลลำไย เทศกาลกินปลา เป็นต้น

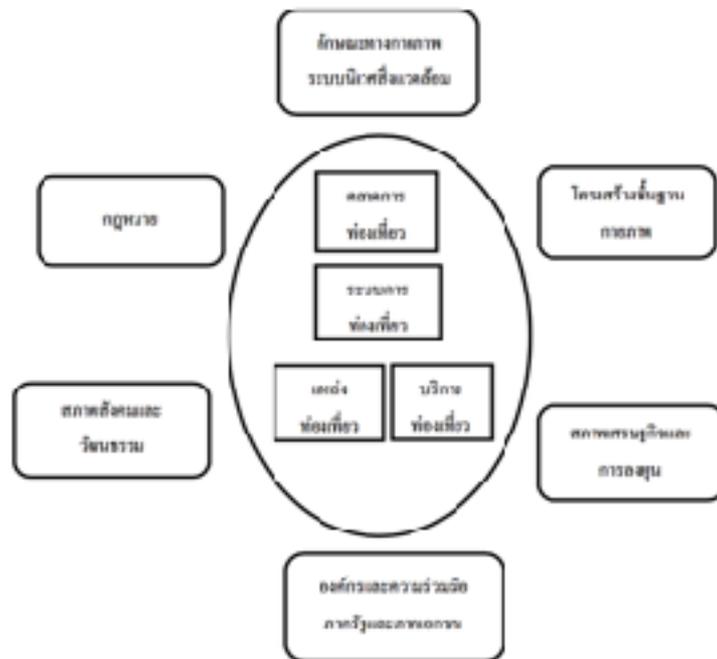
ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2545) ได้ทำการจัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวการเกษตร เป็นการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน มีทั้งประเภทที่พักค้างแรมในหมู่บ้าน และประเภทระยะสั้นไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีจุดเด่นโดยเฉพาะ เช่น หมู่บ้านทำนา หมู่บ้านผลไม้ หมู่บ้านพืชผัก หมู่บ้านปลูกหม่อนทอผ้าไหม และหมู่บ้านเลี้ยงผึ้ง

2) แหล่งท่องเที่ยวเกษตร ประเภทรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะเป็นสวนเกษตรที่ประสบความสำเร็จในการเพาะปลูกหรือสัตว์เลี้ยงเฉพาะอย่าง เช่น สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนมะม่วง สวนลิ้นจี่ สวนเกษตรผสมผสาน สวนไม้ดอกต่าง ๆ ซึ่งทางกรมส่งเสริมการเกษตรจะเข้าไปช่วยสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและการจัดการให้ดีขึ้น ทั้งในด้านการจัดการพื้นที่ วิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดแสดงสินค้าแปรรูปและสินค้าหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

3) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ เป็นลักษณะของจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการจัดงานเทศกาลหรืองานมหกรรมทางด้านการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น งานวันทุเรียนโลก งานวันเงาะโรงเรียน งานระกาหวาน เทศกาลหม่อนไหม หรือเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ทุ่งดอกทานตะวันบาน เป็นต้น

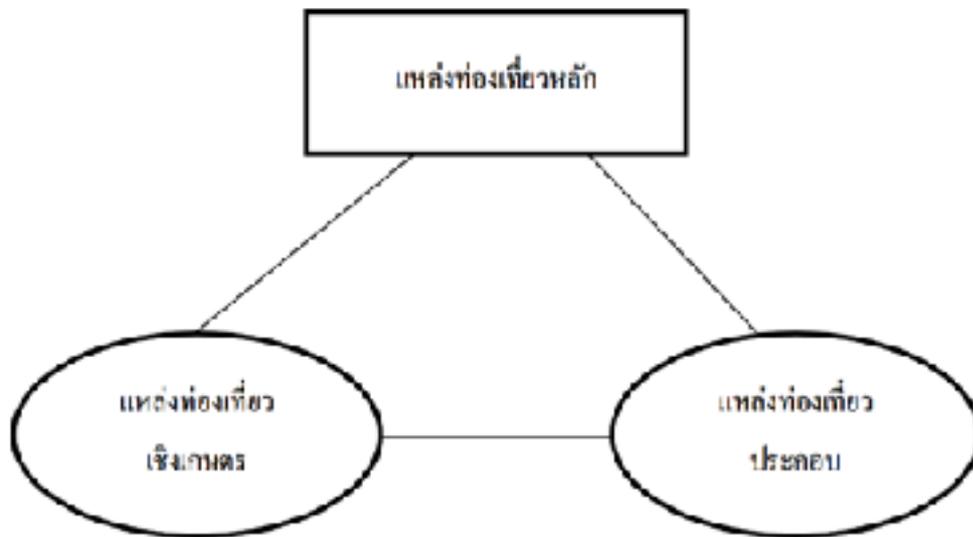
รูปที่ 2.2 ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System)

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2540)

การจัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยแห่งประเทศไทย (2543) อธิบายถึงการจัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า มีการพิจารณาจากสภาพของแหล่งท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยว สามารถจัดประเภทได้ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ถูกพัฒนาขึ้น ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหลักนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวประกอบ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่หรือมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวสูง

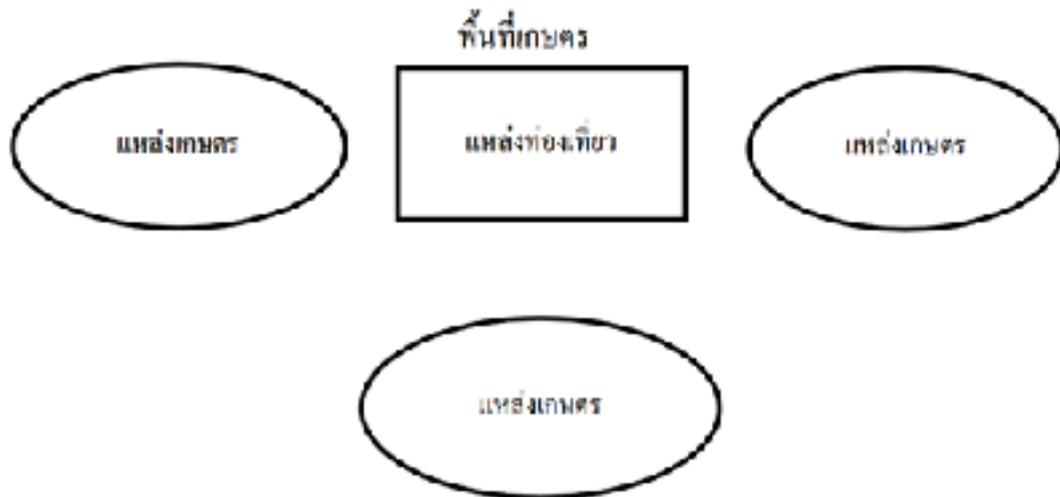

รูปที่ 2.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก
ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2543)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) ได้อธิบายแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ดังนี้

- 1.1) สินค้าการท่องเที่ยว จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประกอบหรือแหล่งท่องเที่ยวเสริม
- 1.2) การจัดการท่องเที่ยว สามารถจัดเป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวช่วงสั้น ๆ ลักษณะไปเช้าเย็นกลับ
- 1.3) แนวทางการดำเนินการ ต้องมีการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตรและแหล่งเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยสมบูรณ์ มีการผลิตผลิตผลทางการเกษตร และมีกระบวนการขายเต็มรูปแบบ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง มีลักษณะที่เด่นเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวสามารถพัฒนาให้เป็นตลาดการท่องเที่ยวที่มีความสนใจ

รูปที่ 2.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่และแหล่งเกษตร
ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2543)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) ได้อธิบายแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่และแหล่งเกษตร ดังนี้

2.1 สินค้าการท่องเที่ยวจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักเป็นจุดหมายในการเดินทางมาท่องเที่ยว

2.2 การจัดการท่องเที่ยวสามารถจัดเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่มีระบบครบวงจร โดยมีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวจัดมีองค์ประกอบพื้นที่เพื่อกำหนดนโยบายและควบคุมการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรเป็นหลัก

3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ตามบริเวณต่างๆ มีศักยภาพเพียงพอที่จะถูกพัฒนาให้เป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเดียวกัน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2543) ได้อธิบายแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตามรูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว มีดังนี้

3.1 โครงข่ายการท่องเที่ยวจัดเป็นจุดท่องเที่ยว

3.2 การจัดการท่องเที่ยวสามารถจัดเป็นที่พักแวะในเส้นทางท่องเที่ยว

3.3 แนวทางการดำเนินการ สามารถกำหนดเป็นจุดแวะพักในกิจกรรม

การเกษตร

รูปที่ 2.5 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว
ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2543)

4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉพาะเป็นเขตพื้นที่ทางการเกษตรที่มีลักษณะเด่น และสามารถดึงดูดให้คนมาท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตามรูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉพาะ ดังนี้

- 4.1 สินค้าการท่องเที่ยวจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม
- 4.2 การจัดการการท่องเที่ยวสามารถจัดเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเสริมศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
- 4.3 แนวทางการดำเนินการสามารถกำหนดให้มีการบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2552) ได้อธิบายประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถแบ่งได้ดังนี้

- 1) แบ่งตามลักษณะกิจกรรมการเกษตรหลัก สามารถแบ่งได้ 5 ประเภท คือ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง การเกษตรและป่าไม้ และการเกษตรแบบผสมผสาน
- 2) แบ่งตามลักษณะเจ้าของกิจการและการบริหารจัดการ สามารถแบ่งได้ 7 ประเภท คือ โครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ บริหารจัดการโดยภาครัฐ (หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ) องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรเอกชน บริษัทเอกชน วิสาหกิจชุมชนและบุคคลทั่วไป
- 3) แบ่งตามขนาดของแหล่งท่องเที่ยวกำหนดตามขนาดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว แบ่งได้ 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ (51 ไร่ขึ้นไป) ขนาดกลาง (21-50 ไร่ ขึ้นไป) ขนาดเล็ก (ไม่เกิน 21 ไร่)

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบหรือ 3A's ได้แก่

- 1) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ออกเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ อาจเป็นสิ่งที่ทำให้ความรู้และความ

ผลิตเพลินแก่นักท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคนแต่ละกลุ่ม สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมี 6 ประการ คือ

1.1) ทิวทัศน์หรือทัศนียภาพที่สวยงามตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล น้ำตก หน้าผา บ่อน้ำพุร้อน เกาะแก่ง อุทยาน ทะเลสาบ ถ้ำ ถ้ำวัน ชายหาด แหลม เป็นต้น

1.2) ความประทับใจจากลมฟ้าอากาศ เช่น อากาศบริสุทธิ์สดชื่น อากาศเย็นสบายปลอดโปร่งหรือไม่หนาวจัด หรือร้อนจัดจนเกินไป เป็นต้น

1.3) คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น มีสิ่งที่น่าสนใจด้านประวัติศาสตร์หรือมรดกทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สถาบันทางการเมือง วัดหรือศาสนสถาน คูเมือง กำแพงเมือง อนุสรณ์สถาน ชุมชนโบราณ เป็นต้น

1.4) วิธีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น ชนบทธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม งานเทศกาลหรืองานประเพณีการเล่นพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ ศูนย์วัฒนธรรม การทำนา ทำไร่ เป็นต้น

1.5) สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสนุก สวนสัตว์ โรงละคร ซิวัด ยามราตรี โรงมหรสพ สนามกีฬา สถานเริงรมย์ การแสดงต่าง ๆ ศูนย์การค้า สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส โบลิ่ง สวนพฤกษศาสตร์ สวนหย่อม ศูนย์สุขภาพอนามัย สวนสาธารณะ เป็นต้น

1.6) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การขี่ช้าง การดูนก การปีนเขา การเที่ยวถ้ำ การเที่ยวน้ำตก การล่องแพ การพายเรือ การขี่จักรยาน การชมสวนดอกไม้ สวนผลไม้ การชมพื้นที่ปลูกพืชไร่ เป็นต้น

2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายการคมนาคมที่สามารถเดินทางเข้าไปแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาใน 6 ด้านด้วยกัน

2.1) ประเภทของการคมนาคมขนส่งที่จะให้บริการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาว่าการใช้การขนส่งประเภทใดเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ จึงจะเหมาะสม หรือจะใช้การขนส่งหลายประเภทพร้อมกันไป เช่นการขนส่งทางรถยนต์ การขนส่งทางรถไฟ การขนส่งทางเรือ การขนส่งทางเครื่องบิน เป็นต้น

2.2) เส้นทางคมนาคมขนส่งสู่แหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงสภาพการเดินทาง ความสะดวกสบาย ความรวดเร็วความปลอดภัย และความมีมาตรฐานที่ดีในระดับสากลของเส้นทางที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2.3) การคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงจำนวนที่เพียงพอ คุณภาพและมาตรฐาน ตลอดจนความสะดวกสบาย รวดเร็วและความปลอดภัยของรถสาธารณะ และรถนำเที่ยวที่จะให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว

2.4) แบบแผนการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมเป็นหมู่คณะ ทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ทั้งการเดินทางของนักท่องเที่ยวแบบส่วนตัวและครอบครัว

2.5) บริเวณที่อำนวยความสะดวกให้แก่ยานพาหนะ เช่น สถานีขนส่ง ที่จอดรถ ที่ล้างรถ ที่ซ่อมแซมบำรุงรถ เป็นต้น

2.6) ปัญหาการจราจรที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงปัญหาการจราจรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาอากาศเป็นพิษ เป็นต้น

3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยววันขึ้น หรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวมี 4 ด้าน คือ

3.1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารและสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ที่จำหน่ายบัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานที่ทำการของแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่พักนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ ศาลาหรือซุ้มนั่งคอย ร้านค้า ร้านอาหาร บ้านพักพนักงาน เป็นต้น

3.2) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ซุ้มเข้า ป้ายเครื่องหมาย ลานกิจกรรม สวนหย่อม กระถางและที่ปลูกต้นไม้ ม้านั่ง โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง ระบบน้ำ ใช้ระบบการจัดของเสียและน้ำเสีย ระบบการจัดการขยะมูลฝอย รั้วกำแพง สะพาน ขึ้นบันได เป็นต้น

3.3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทางภายในแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

3.4) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านป้ายในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเตือนอันตรายนักท่องเที่ยว ป้ายประกาศอื่นๆ ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้งสามเกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการหรือทัศนศึกษา จึงอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรง และจากการบริการที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น การท่องเที่ยวที่ขาดระบบการจัดการมาเกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพ และระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจและการลงทุนสังคมและวัฒนธรรม องค์การและกฎหมาย เป็นต้น

วรรณนา ศิลปอาชา (2545) ได้อธิบายองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวที่สมควรมีลักษณะหลักที่สำคัญ 4 ประการ หรือเรียกว่า 4A's ดังนี้

1) ความดึงดูดใจ(Attraction) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัวอันมีสาเหตุจาก

1.1) มีความงามตามธรรมชาติ เช่น หาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงาม รวมทั้งปลาชนิดต่างๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้โบราณชาติหรือความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขาใหญ่ เป็นต้น

2.2) มีลักษณะของเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่น การจัดขบวนบุปผชาติหรือการตกแต่งขบวนพาเหรดและการแสดงในงานเทศกาลต่าง ๆ การแสดงแสง สี เสียง ในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2) ความสามารถในการเข้าถึงง่าย(Accessibility) ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มากหากมีความสะดวกในการเดินทางเยี่ยมชม หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด นักท่องเที่ยวจะเกิดอรรถรสในการท่องเที่ยวได้มาก ดังนั้นแม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเยี่ยมชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน สะพาน ที่จอดรถ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว

3) ความประทับใจ (Amenity)ทรัพยากรการท่องเที่ยว ควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาท ราชวัง วัดโบราณสถานต่าง ๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีตหรือแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติทางบกและทางทะเลหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น การร่วมงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ในประเทศไทย เป็นต้น

4) องค์ประกอบของการบริการ (Ancillary Service) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดสรรการบริการด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงาน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้แก่

4.1) การบริการด้านการตลาด เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว

4.2) การประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และการจัดระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

พยอม ธรรมบุตร (2549) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ปัจจัย 5A's ดังนี้

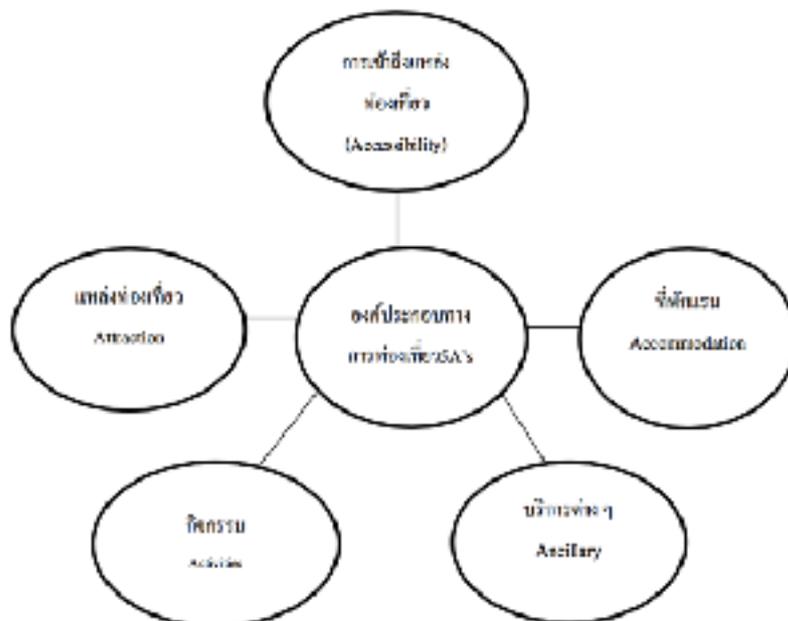
1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การขนส่ง การคมนาคมที่ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสวนามบิน สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง ตัวเมือง รวมถึงคุณภาพของโครงสร้าง พื้นฐานของพื้นที่ ได้แก่ ถนนทางหลวง โครงข่ายคมนาคม ซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นหัวใจของการท่องเที่ยว

2) ที่พักแรม (Accommodation) ถือเป็นอีกปัจจัยที่มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 คืน ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท Homestay เกสเฮาส์ ฯลฯ

3) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) อาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานมหกรรม ประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนเจ้าบ้าน

4) กิจกรรม (Activities) ถือเป็นหัวใจสำคัญของสินค้าทางการท่องเที่ยวสำหรับ นักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาประสบการณ์ จำเป็นต้องมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ซึ่งกิจกรรมอาจเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เช่น การดำนา การทอผ้า การจับปลา การทำหัตถกรรม พื้นบ้าน รวมไปถึงกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เช่น การพายเรือ ดำน้ำดูปะการัง เดินป่าดูนกหรือ กิจกรรมผจญภัย เช่น การปีนหน้าผา การล่องแก่ง การขี่ช้าง

5) บริการต่างๆ (Ancillary) ในแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นต้องมีบริการด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ธนาคาร ATM ปั้มน้ำมัน โรงพยาบาล ฯลฯ

รูปที่ 2.6 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว
ที่มา : พยอม ธรรมบุตร (2549)

จากรูปที่ 2.6 สามารถอธิบายองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวได้ว่า องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการด้วยกัน ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ที่พักแรม(Accommodation) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) กิจกรรม (Activities) บริการต่าง ๆ (Ancillary) ทั้ง 5 ประการนี้ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว

Buhalis (2000) ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ องค์ประกอบที่สำคัญทางการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 6 ประการหรือ 6A's ดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมพิเศษ
- 2) การเข้าถึง (Accessibility) คือ ระบบการคมนาคม สถานีขนส่งผู้โดยสาร และยานพาหนะ
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ที่พัก การจัดเลี้ยงและการบริการการท่องเที่ยว
- 4) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (Available packages) คือ โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ถูกเตรียมโดยคนกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน
- 5) กิจกรรม (Activities) คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่
- 6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ประกันภัย และโทรคมนาคม

ซึ่งสอดคล้องกับ Pike Steven (2008) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นการผสมผสานระหว่างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ประสบการณ์และการนำเสนอทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้อื่น ๆ แก่ผู้บริโภค สิ่งสำคัญ คือแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาเยี่ยมชมหรือพักอาศัย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่

- 1) ความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Available package)
- 2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)
- 3) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)
- 4) สิ่งอำนวยความสะดวก(Amenities)
- 5) กิจกรรม(Activities)
- 6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service)

2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การส่งเสริมให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นหรือชุมชน และใช้บริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น

2.2.1 หลักการดำเนินการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในการดำเนินการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หลักการดำเนินการที่สำคัญมี 5 ประการดังนี้

- 1) เร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง
- 2) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมโดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสรรทรัพยากรการท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 3) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง
- 4) เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่น ๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว
- 5) บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

2.2.2 การประชาสัมพันธ์

มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษ คือ “Public Relations” “Public” หมายถึง หมู่มคน ประชาชน หรือสาธารณชน “Relations” หมายถึง การสัมพันธ์ ดังนั้น ถ้าแปลความหมายแล้ว การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) หมายถึง การสัมพันธ์กับคนหมู่มาก

เอ็ดเวิร์ด แอล.เบอร์เนส (Edward L. Bernays) ให้ความหมาย “การประชาสัมพันธ์” ไว้ 3 ประการ ได้แก่

- 1) เป็นการเผยแพร่ ซึ่งแจ้งให้ประชาชนทราบ
- 2) เป็นการชักจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วม และเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานของสถาบัน หน่วยงาน
- 3) เป็นการผสมผสานความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ากับจุดมุ่งหมาย และวิธีการดำเนินงานของสถาบัน

พรทิพย์ วรภิกโกคาทร ให้ความหมาย “ การประชาสัมพันธ์ ” คือ การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามแผนการของการสื่อสารที่ได้กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องตรงกันในอนาคตที่จะสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และความร่วมมือระหว่างสถาบันกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายโดยเป็นการปฏิบัติกิจกรรมที่ต่อเนื่องและหวังผลระยะยาว

เสรี วงษ์มณฑา ได้กล่าวว่า “การประชาสัมพันธ์” คือ การกระทำทั้งสิ้น ทั้งหลาย ทั้งปวง ที่เกิดจากการวางแผนล่วงหน้าในการที่จะสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนที่เกี่ยวข้องเพื่อ ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี ภาพพจน์ที่ดีอันจะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างหน่วยงานและสาธารณชนที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการสนับสนุนและความร่วมมือกันเป็นอย่างดี จากความหมาย “การประชาสัมพันธ์” ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า “การประชาสัมพันธ์” หมายถึง “การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน หรือองค์กรและกลุ่มประชาชนเป้าหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจอันถูกต้องในอันที่จะสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และความร่วมมือตลอดจนความสัมพันธที่ดี ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ๆ บรรลุเป้าหมาย”

2.3 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (information) ที่เกี่ยวข้อง

ดวงดาว คุณบุญ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมและความถึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร :กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตอำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษา นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเชิงเกษตรในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มี 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) กลุ่มพนักงานบริษัทเอกชน 2) กลุ่มข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 2 กลุ่มยังเป็นกลุ่มที่ไม่นิยมพักค้างคืน และกลุ่มที่นิยมพักค้างคืนโดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายแตกต่างกัน

ประดิษฐ์ วงศ์สุวรรณ, วีรยุทธ ทนทานและแสงมณี สีนุญเรือง (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพอเพียงในเขตอีสานใต้ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรพอเพียงในเขตอีสานใต้จากที่ได้ทำการสำรวจพบว่าจะมี 52 แห่งและประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมี 6 ประเภท โดยในแต่ละแห่งหลังจากได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวมีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น และแนวทางในการประกอบธุรกิจดีขึ้นและพบมาก คือ พยายามพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ บุคคล ฯลฯ มีการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่เดียวกันแล้วร่วมกันจัดทัวร์ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจและเสนอแนวคิดได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ทุกสื่อ มีการนำแหล่งท่องเที่ยวของตนจัดเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนิสิต นักศึกษา ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจอยากศึกษาดูงาน มีการบริการเพิ่มเติม เช่น ที่พัก ฯลฯ

ปองพล ธวัชหทัยกุลและคณะ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ผลการศึกษาพบว่า จากการประเมินเพื่อจัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มอีสานใต้ โดยมีปัจจัยในการประเมินศักยภาพจำนวน 12 ตัวชี้วัด ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 40 แห่ง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงจำนวน 15 แห่ง ศักยภาพปานกลางจำนวน 14 แห่งและศักยภาพต่ำจำนวน 11 แห่ง สำหรับผลการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวจำนวน 416 คน พบว่า ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเพราะความน่าสนใจด้านเกษตรกรรม วิถีชีวิตเกษตรกรรม สำหรับกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุดคือ กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเน้นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ 2) ด้านการพัฒนาบริการการท่องเที่ยว 3) กลยุทธ์พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ 4) กลยุทธ์พัฒนาด้านอื่น ๆ สำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์พึงพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเบื้องต้นโดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่ม

กมลวันย์ โมราศิลป์และวิสุทธิณี ธาณิรัตน์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของตำบลเขาวง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมภายในจุดแข็งของตำบลเขาวงด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว คือสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรปลูกผลไม้ได้หลากหลายประเภท ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพและมีจำหน่ายตลอดปีและมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใกล้เคียง เช่น เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จุดอ่อนของตำบลเขาวงคือ ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว เช่น การบริการ การต้อนรับ ฯลฯ เกษตรกรไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมและยังไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โอกาสของตำบลเขาวงคือ การส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่และเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม ตามนโยบายของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา นโยบายการค้าเสรีทำให้มีโอกาสเปิดตลาดการค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และการท่องเที่ยวการให้ความสำคัญเรื่อง การท่องเที่ยวของทุกภาคส่วนและความมีศักยภาพของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่จะผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยว อุปสรรคของตำบลเขาวงคือ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงาน เช่น เรื่องความรู้ด้านการเกษตร สาธารณูปโภคพื้นฐานและชุมชนขาดความเข้มแข็ง

ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของตำบลเขาวง ชุมชนร่วมกันกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของตำบลเขาวงได้ว่า วิสัยทัศน์คือเป็นแหล่งเรียนรู้การเกษตร ผู้นำแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ยกกระตือรือร้นด้านการเกษตรสู่สากลประเด็นยุทธศาสตร์หลัก คือ 1) การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและสินค้า OTOP 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน 3) การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว 4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

วันทนา ฉิมบ้านดอน (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางไผ่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ตำบลบางไผ่ไม่มีพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเริ่มมาตั้งแต่ก่อนที่จะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ยากต่อการเข้าถึงมีเพียงการสัญจรทางน้ำต่อมาเมื่อมีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเดินทางสะดวกสบายจึงได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นโดยการเปิดตัวตำบลบางไผ่ออกสู่สายตาคนภายนอก

ปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นมาในตำบลบางไผ่ คือการเป็นพื้นที่ที่มีการทำเกษตรกรรมที่หลากหลาย เช่น การเป็นแหล่งผลิตมะพร้าวแหล่งใหญ่ของประเทศ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าและเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมการท่องเที่ยว

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เกิดขึ้นมีทั้งกิจกรรมทางน้ำ กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์ กิจกรรมด้านการแสดงวิถีชีวิตด้านการเกษตรและวัฒนธรรม มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพียง 2 ประเภท คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร ดำเนินการในลักษณะเป็นการดำเนินงานร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านและ 2) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรมเป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่ของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ ศักยภาพของตำบลบางไผ่ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยการใช้แบบประเมินศักยภาพของชุมชน พบว่าตำบลบางไผ่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับมาก

วารุณี เกตุสะอาด (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เขตทิวเขาดงพญาเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าแหล่งเกษตรกรรมที่มีผลการประเมินศักยภาพรวมในระดับสูงถึงร้อยละ 63 โดยมีศักยภาพสูงในด้านความเชื่อมโยงความใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก ด้านความปลอดภัยของแหล่งเกษตรกรรมและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานตามลำดับ ศักยภาพต่ำที่จะต้องปรับปรุงในด้านป้ายบอกทางเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและด้านการบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ด้านการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่าควรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งด้านความรู้และงบประมาณจากภาครัฐในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว การจัดหาพื้นที่ลานจอดรถ ห้องน้ำ การจัดทำป้ายบอกทางและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

2.4 ข้อมูลทั่วไป

อำเภอเขาค้อ

ที่ตั้งและอาณาเขต อำเภอเขาค้อตั้งอยู่ทางตอนบนของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอนครไทย (จังหวัดพิษณุโลก) อำเภอด่านซ้าย (จังหวัดเลย) และ อำเภอหล่มเก่า
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอหล่มสักและอำเภอเมืองเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอเนินมะปรางและอำเภอวังทอง (จังหวัดพิษณุโลก)

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเขาค้อประกอบด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง ได้แก่

- 1) เทศบาลตำบลแคมป์สน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแคมป์สนทั้งตำบล
- 2) องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งสมอทั้งตำบล
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเขาค้อ ตำบลริมสีม่วง และตำบลสะเดาะพงทั้งตำบล
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองแม่นา ทั้งตำบล
- 5) องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเข็กน้อยทั้งตำบล

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอเขาค้อแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 7 ตำบล 72 หมู่บ้าน ได้แก่

1) ทุ่งสมอ (Thung Samo)	11	หมู่บ้าน
2) สะเดาะพง (Sado Phong)	5	หมู่บ้าน
3) แคมป์สน (Khaem Son)	14	หมู่บ้าน
4) หนองแม่นา (Nong Mae Na)	10	หมู่บ้าน
5) เขาค้อ (Khao Ko)	14	หมู่บ้าน
6) เข็กน้อย (Khek Noi)	12	หมู่บ้าน
7) ริมสีม่วง (Rim Si Muang)	6	หมู่บ้าน

ลักษณะภูมิประเทศ

มีลักษณะเป็นภูเขาทอดยาวตามแนวทิศเหนือไปทิศใต้ ตอนบนสุดเป็นภูเขาสูงชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 155 เมตร จนถึง จุดสูงสุด 1,593 เมตร และเนื่องจากภูเขาในแถบนี้เป็นภูเขาที่มีการยกตัวในอดีตทำให้มีลักษณะเป็นภูเขาหินทรายยอดดราบ หรือมีที่ราบอยู่บนยอดเขา เช่น แหล่งท่องเที่ยวของเพชรบูรณ์ “ภูทับเบิก” เป็นภูสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,786 เมตร และบริเวณตอนใต้ของพื้นที่สำรวจในเขตอำเภอเขาค้อ และอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ (บริเวณเขาย่า) จะมีลักษณะเป็นสันเขายาวลาดลงทางทิศเหนือ – ตะวันตก แต่บริเวณเชิงเขาค้อ ในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอเขาค้อ (ทางส่วนตะวันตก) จะเป็นหน้าผาสลับซับซ้อน อันเนื่องมาจากการกัดเซาะ เพราะบริเวณขอบเขานั้นเป็นหินทรายที่ยังจับตัวกันไม่แน่นทำให้ง่ายต่อการกัดเซาะ

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศที่ทำการศึกษานี้ ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ ปริมาณน้ำฝน จากการรวบรวมข้อมูลจากสถานีตรวจวัดอากาศ ตั้งอยู่ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาค้อ ที่ 33 หมู่ 11 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ UTM 276434 ซึ่งเริ่มเก็บสถิติ เมื่อเดือน มิถุนายน 2542 ซึ่งจะเห็นได้ว่า จากการที่พื้นที่อยู่ในที่สูง จึงมีอุณหภูมิค่อนข้างต่ำ อีกทั้งปริมาณน้ำฝนและความชื้นสัมพัทธ์ค่อนข้างสูง โดยแบ่งให้เห็นชัดเจนดังนี้

ฤดูหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน-กลางเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิ ค่อนข้างหนาวเย็น

ฤดูร้อน ประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์-กลางเดือนพฤษภาคม มีอุณหภูมิ มีเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 21.93 องศาเซลเซียส อากาศค่อนข้างร้อนช่วงกลางวัน

ฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูงถึงประมาณ 1,425.75 มิลลิเมตรต่อปี มีฝนตกปีละ 126 วัน จะมีฝนตกชุก 70% ของทั้งปี

พืชพรรณและสัตว์ป่า

ป่าไม้ของอุทยานแห่งชาติเขาค้อ มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าปลูก (ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูกกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ของเนื้อที่) ประกอบด้วยป่าเบญจพรรณ (ประเภทที่ไม่มีไม้สัก) ป่าเต็งรัง หรือป่าแดง ป่าดงดิบ ทุ่งหญ้า พันธุ์ไม้มีค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ยาง สัก ประดู่ แดง มะค่าโมง เต็ง รัง ตะเคียนทอง สนเขา ก่อ สมุนไพร กัลยไม้ป่าต่าง ๆ ฯลฯ สภาพป่าดังกล่าวเป็นที่อยู่อาศัย/แหล่งอาหารที่หลบภัยของสัตว์ป่า เช่น ช้างป่า เสือไฟ หมูป่า กระซัง แม่น กระต่ายป่า ค่าง อีเห็น ตะกวด ไก่ป่า ลิงลมหรือนางอาย ภูชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีนกชนิดต่าง ๆ อีกกว่า 100 ชนิดและความหลากหลายของผีเสื้อ

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพหลัก

- เกษตรกร
- รับจ้าง
- ทำกิจการรีสอร์ท, ที่พัก

อาชีพเสริม

- ทำของที่ระลึก
- รับจ้าง (กรณีว่างเว้นจากการทำการเกษตร)
- จำนวนธนาคาร มี 2 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกสิกรไทย และ ธนาคาร ธกส.

ด้านสังคม

- โรงเรียนร่มเกล้าเขาค้อเพชรบูรณ์ และ
- โรงเรียนแคมป์สนวิทยาคม

ประชากร

- จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 34,762 คน (ปี2552)
- ความหนาแน่นของประชากร 26.07 คน/ตร.กม.

รูปที่ 2.7 เขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ

รูปที่ 2.8 ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ

ประวัติความเป็นมา

ชื่อเขาค้อได้มาจากบริเวณพื้นที่ทั่วไปของอำเภอมีต้นค้อเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้นค้อคือพืชในตระกูลต้นตาล ซึ่งในช่วงพ.ศ.2508 ได้มีการขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยจึงมีผู้หลบหนีขึ้นไปอาศัยบริเวณเขาค้อจำนวนมาก รัฐบาลจึงได้ปราบปรามจนมีการสู้รบยืดเยื้อระยะหนึ่งจนรัฐบาลได้พัฒนาบริเวณดังกล่าวจนยกฐานะเป็นอำเภอเขาค้อต่อมา

สภาพทั่วไปของตำบล

มีเนื้อที่ประมาณ 91 ตร.กม.หรือประมาณ 56,978 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 55,140 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 96.77 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่ลาดชัน เป็นภูเขาสูงหน้าดินถูกชะล้างง่าย

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทิศใต้ ติดกับ ตำบลสะเดาะพง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลนุ่งน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อมูลด้านประชากร

จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 9,882 คน

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ

รูปที่ 2.9 ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ

ประวัติความเป็นมา

หลังจากสงครามก่อการร้ายจากความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย จากฝ่ายต่อต้านรัฐบาลคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสงบลง กระทรวงมหาดไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของบริเวณพื้นที่ “โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก” ตามแนวพระราชดำริ จึงได้มีประกาศจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอเขาค้อ เมื่อ 20 สิงหาคม 2527 โดยรวมเอาพื้นที่ ต. แคมป์สน 12 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งสมอ 8 หมู่บ้าน ซึ่งแยกออกมาจาก อ. หล่มสัก และพื้นที่ ต. นางิ้ว อ. เมือง อีก 3 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งสมอ จึงขึ้นอยู่กับกิ่ง อ. เขาค้อ ตั้งแต่ 21 สิงหาคม 2527

จาก 8 หมู่บ้าน ปัจจุบันมี 11 หมู่บ้าน และกิ่ง อ. เขาค้อ เป็นอำเภอเขาค้อ เมื่อ 19 กรกฎาคม 2534 เป็นต้นมา

สภาพทั่วไปของตำบล

ตั้งอยู่ในอำเภอเขาค้อ มี เนื้อที่ประมาณ 40 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 25,000 ไร่ มีภูมิประเทศเป็นเนินเขาสลับกับพื้นราบ มีจำนวน 11 หมู่บ้าน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดกับ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันออก	ติดกับ ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดกับ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

2.5 สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย

1) การท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวมาอย่างต่อเนื่องทั้งจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวในระยะ 5 ปี ที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 14.0 ล้านคน ในปี 2552 เป็น 24.8 ล้านคน ในปี 2557 โดยเพิ่มสูงสุดในปี 2556 มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากถึง 26.5 ล้านคน และสูงสุดเป็นลำดับที่ 7 ของโลก แต่ลดลงในปี 2557 เนื่องจากประสบกับวิกฤตทางการเมืองและวิกฤตเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศยุโรป โดยตลาดหลักยังคงเป็น 10 ตลาดที่มีส่วนแบ่งการตลาดรวมกันมากกว่าร้อยละ 60 ได้แก่ จีน อินเดีย สหราชอาณาจักร มาเลเซีย ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี เกาหลีใต้ และฝรั่งเศส สำหรับในปี 2558 คาดการณ์ว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยว 28.5-29.0 ล้านคน ส่วนรายได้และค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยว โดยในปี 2556 มีรายได้ 1.20 ล้านล้านบาท สูงสุดเป็นอันดับ 10 ของโลก และลดลง เหลือ 1.17 ล้านล้านบาทในปี 2557 โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 26.35 ต่อปี และคาดว่าในปี 2558 จะมีรายได้ 1.40 ล้านล้านบาท ซึ่งสอดคล้องกับค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งของนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากค่าใช้จ่าย 36,061 บาท/คน/ครั้ง ในปี 2552 เพิ่มเป็น 47,272 บาท/คน/ครั้ง ในปี 2557 อย่างไรก็ดี ระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างน้อย เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของ นักท่องเที่ยวในระยะใกล้ โดยในปี 2549 นักท่องเที่ยวมีจำนวนวันพักเฉลี่ย 8.62 วัน/ครั้ง เพิ่มเป็น 9.85 วัน/ครั้ง ในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 0.1 วัน ซึ่งนับเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งในการเพิ่มรายได้ให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย

2) นักท่องเที่ยวจากตลาดระยะใกล้ มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นนักท่องเที่ยวหลักของไทย ในปี 2549 นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก (รวมอาเซียน) มีสัดส่วนร้อยละ 57.46 ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ยุโรปร้อยละ 24.03 ดังนั้น จะเห็นได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากขึ้นหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวจากตลาดระยะใกล้ที่มีระยะเวลาเดินทางไม่นาน และมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2556 นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 60.40 ซึ่งเป็นผลมาจากการ

เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วของนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนและมาเลเซีย รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านในแถบอาเซียน ในขณะที่นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคยุโรปลดลงเหลือร้อยละ 23.19 ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการหดตัวของเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป

3) ในอีก 15 ปีข้างหน้า คาดการณ์ว่าประเทศไทยจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 67 ล้านคน สำหรับแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศของไทยในอีก 15 ปีข้างหน้า คาดการณ์ว่าจะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากข้อมูลปัจจุบันในปี 2557 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 24.7 ล้านคน จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 45 ล้านคน ในปี 2563 และเพิ่มเป็น 67 ล้านคน ในปี 2573 ทั้งนี้ การคาดการณ์ดังกล่าวเป็นไปตามแนวโน้มที่ควรจะเป็นและภายใต้สมมติฐานว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวไทยอยู่ในภาวะปกติ ไม่มีเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในช่วงเวลานับจากนี้เป็นต้นไป โดยกลุ่มตลาดหลักยังจะเป็นกลุ่มเดิม แต่นักท่องเที่ยวจีนจะมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามโดยสภาพข้อเท็จจริงแล้วสถานการณ์เศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติขนาดใหญ่ โรคระบาดร้ายแรง และความขัดแย้งทางการเมืองทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศยังคงเป็นปัจจัยหลักที่จะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวดังกล่าว

2.6 ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทย

ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทยในอนาคต ต้องพัฒนาไปสู่ความมั่นคง (Stability) ความมั่งคั่ง (Prosperity) และความยั่งยืน (Sustainability) โดยความมั่นคงคือ ความสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ในภาวะวิกฤตต่างๆ ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ความมั่งคั่ง คือ การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ และความยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และชุมชน

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทยต้องสามารถตอบสนองต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวในตลาดโลกได้ โดยมีส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น สามารถสร้างความสมดุลของการท่องเที่ยวจากการเพิ่มรายได้ เพิ่มค่าใช้จ่าย เพิ่มจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนและท้องถิ่นอย่างทั่วถึง รวมทั้งได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันให้กับบุคลากรและผู้ประกอบการไทย ดังนั้น กรอบแนวคิดในการพัฒนาในระยะต่อไปจึงควรให้ความสำคัญกับคุณภาพของการท่องเที่ยว เพื่อจะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นประเทศจุดหมายปลายทางเพื่อการเดินทางมาพักผ่อนที่มีคุณภาพ(Quality Leisure Destination) โดยมีประเด็นสำคัญในการพัฒนา 6 ประเด็น ดังนี้

1) เพิ่มความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Higher Tourist & Stakeholder Satisfaction) โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยว

เที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความปลอดภัย สะอาด พัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีเจพร้อมให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกโดยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง ครอบคลุมเส้นทางหลักและเส้นทางรองที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment Protection) โดยการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ และมีการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

3) การกระจายช่วงเวลาการท่องเที่ยว (Seasonality Expansion) เพื่อเป็นการสร้างรายได้ และกระจายรายได้สู่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

4) กระจายแหล่งท่องเที่ยวการจ้างงานสูงขึ้น (Income Distribution) เพื่อเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว และเป็นการเสริมสร้างการจ้างงานในท้องถิ่น เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

5) เพิ่มค่าใช้จ่ายต่อหัวการเพิ่มมูลค่าสินค้าการท่องเที่ยว (Higher Revenue)

6) การเติบโตอย่างยั่งยืนของจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลกับขีดความสามารถในการรองรับ (Sustainable Growth)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อมชุมชนเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ดังนี้

3.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาของการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นได้ทำการสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่จริง เพื่อให้ได้พื้นที่ศึกษาที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากกระบวนการข้างต้นได้เลือกพื้นที่กรณีศึกษาท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนการศึกษา รวบรวมข้อมูลทั่วไป

เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งได้ แก่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการสำรวจกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่ที่ศึกษาพบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อ เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2547 เกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรกลุ่มก้าวหน้าในการทำการเกษตร ปลูกพืช ที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยเฉพาะพืชที่ต้องการอากาศค่อนข้างเย็นในการเจริญเติบโต เช่น สตรอเบอร์รี่ เสาวรส กาแฟ กล้วยไม้ มะคาเดเมีย ชาโยเต้(มะระหวาน) ผักไฮโดรโปนิกส์ และพืชเมืองหนาวอื่นๆ โดยมีตลาดจำหน่ายให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวรวมถึงห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งเปิดฟาร์มให้นักท่องเที่ยวตลอดจนผู้ที่สนใจเข้าชมในรูปของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 22 แห่ง

รูปที่ 3.1 พื้นที่ศึกษาอำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักได้จาก เยี่ยมชมสถานที่จริงและใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย เกษตรกรที่ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานในอำเภอเขาชัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกรอื่นๆ ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการเกษตรในอำเภอเขาชัย โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1) ผู้นำกลุ่ม ผู้ประกอบการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเลือกแบบเจาะจงจากแหล่งท่องเที่ยว

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

2.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัย องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเลือกศึกษาเจ้าหน้าที่ที่ดูแลงานด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลงานด้านส่งเสริมการเกษตร

2.2) เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอเขาชัย ที่รับผิดชอบดูแลทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเกษตร

2.3) ผู้นำชุมชนในด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นในตำบลเขาชัยและทุ่งสมอ

2.4) เกษตรกรในอำเภอเขาชัยเกษตรกรที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อทราบว่าเกษตรกรกลุ่มนี้มีความคิดเห็นและได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างไร โดยเลือกสุ่มอย่างง่าย

2.5) ภาคประชาชนที่มีส่วนผลักดันให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร

3.3 เครื่องมือรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่ใช้สำหรับผู้ให้ข้อมูลประเภทต่างๆ ได้แก่ แบบสำรวจ ใช้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเชิงลึกเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว ผลกระทบของการ

ท่องเที่ยว สัมภาษณ์ผู้นำแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอเขาคว่ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของแหล่งท่องเที่ยว

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

เครื่องมือรวบรวมข้อมูลนำไปใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต ดำเนินการ 2 ลักษณะคือ

1.1) ลักษณะแรก ผู้วิจัยนัดหมายผู้นำเกษตรกรเพื่อนำผู้วิจัยไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพบปะทำความรู้จักกับผู้นำกลุ่ม และทำการสังเกตกิจกรรมการท่องเที่ยวและทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

1.2) ลักษณะที่สอง ผู้วิจัยและทีมงานไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในฐานะผู้มาเยือนตั่งเช่นนักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2) การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสำรวจ เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการในอันดับแรกๆ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอเขาคว่ำ ข้อมูลเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยทราบแนวทางในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลอื่นๆ โดยเฉพาะข้อมูลที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ในการรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสำรวจ ผู้วิจัยประสานงานสำนักงานเกษตรเขาคว่ำซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานหลัก โดยให้ผู้ประสานงานนำไปพบผู้นำแหล่งท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อขอความร่วมมือให้ข้อมูล

3) การรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการดำเนินการหลังจากมีการสรุปข้อมูลจากแบบสำรวจแล้ว และทราบประเด็นที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยมีการนัดหมายโดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรืออาจขอความช่วยเหลือผู้ประสานงานเป็นผู้นัดหมายตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

4) การสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นสมาชิกแหล่งท่องเที่ยว ดำเนินการโดยไปเยี่ยมชมการดำเนินงานของกลุ่ม

5) การสัมภาษณ์เกษตรกรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้ผู้ประสานงานช่วยเหลือในการไปพบปะชาวบ้านทั่วไป หากกลุ่มตัวอย่างมีความเหมาะสมก็จะขอสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่างๆ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล ขั้น ๑ เที่ยงจริงในพื้นที่และความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวตัดสินใจท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไป และเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อในปัจจุบัน รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร การใช้ทรัพยากรเกษตรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อทรัพยากรธรรมชาติ แนวโน้มความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อในปัจจุบัน

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อในปัจจุบันได้จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสำรวจได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบัน วัตถุประสงค์การเกษตรของแหล่งท่องเที่ยว การใช้ทรัพยากรเกษตรของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว จุดเด่นทางการเกษตรที่ใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว และความคาดหวังจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

4.1.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบัน

ปัจจุบันอำเภอเขาค้อมีสมาชิกแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวน 22 แห่ง ได้แก่ บ้านไร่ไถอุ่น ผักครูเฒ่าไฮโดรโปนิคส์ ไร่กาแฟจ่านรินทร์ AMAZONE ไร่ทิพย์เสาวรส ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และพลังงานทดแทนทุ่งสมอ สืบป่ายะพาร์คไฮโดรโปนิคส์ ThePrincess@Khao Kho มะขามทอง สมุนไพรชานันท์ หัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ชนิดคำเที่ยง เขาค้อทะเลญ สวนกุหลาบประนอม ไร่เรืองแสง ชุมชนคนรักขี้ป่าหนองแม่นา สวนมะขามหวานลุงจวนชิน ศูนย์เรียนรู้พันธุ์ข้าวไร่ชนเผ่าบ้านเล่าลือ สวนมะนาวนอกฤดูคุณิณี บ้านพักโฮมสเตย์หนองแม่นา กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียเข็กน้อย กลุ่มแปรรูปสมุนไพรเพื่อการส่งออกเข็กน้อย เกษตรกรปลูกผักปลอดภัยสะเดาะพง จากจำนวนสมาชิกทั้ง 22 แห่งดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอเขาค้อที่ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยว จำนวน 4 ดังนี้

1) บ้านไร่ไถอุ่น(สตอเบอรี่ปลอดภัยและพืชผักเมืองหนาว)

บ้านไร่ไถอุ่น ตั้งอยู่เลขที่ 71 หมู่ 2 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อบริโภคในครอบครัว เช่น ข้าวไร้ลิ้มผัว ข้าวไร้เบอรี่ ข้าวหอมดอย อโวคาโด ชาโยเต้(มะระหวาน) โคน้ือ จนสามารถขยายการผลิตมากขึ้นจึงจำหน่ายจนเป็นที่รู้จักกันในนาม “บ้านไร่ไถอุ่น” โดยมีแนวความคิดที่ว่า “กินอาหารให้เป็นยา ดีกว่ากินยาเป็นอาหาร” ทำให้ผลผลิตที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า โดยเฉพาะสตอเบอรี่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน(GAP) จากกรมวิชาการเกษตร ซึ่งเป็นรายแรกของอำเภอเขาค้อ

2) ไร่กาแฟจ่านรินทร์(แหล่งผลิตและแปรรูปกาแฟอาราบิก้า ครบวงจร)

ไร่กาแฟจ่านรินทร์ ตั้งอยู่เลขที่ 63 หมู่ 3 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ยึดรูปแบบการเกษตรผสมผสาน ปลูกกล้วย เพื่อเป็นร่มเงาให้พืชอื่น พอกฤดูแล้งกล้วยก็

รักษาความชุ่มชื้นในดินและสร้างความชุ่มชื้นให้พืชที่ปลูกใกล้เคียง จึงไม่จำเป็นต้องให้น้ำแก่พืช ในฤดูแล้งในแปลงเนื้อที่จำนวน 2 ไร่ ปลูกไม้ผล เช่น อโวคาโด มะคาเดเมีย กาแฟ ผสมผสานกัน โดยเฉพาะกาแฟอาราบิก้า ที่ไร่นานรินทร์ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย(GAP) จากกรมวิชาการเกษตร พร้อมทั้งแปรรูปครบวงจร เป็นธุรกิจที่ใช้แรงงานภายในครอบครัวขนาดเล็กได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งเปิดสอนถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทุกวัน

3) AMAZONE อะเมโซน(แปลงเรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์)

ตั้งอยู่เลขที่ 75 หมู่ 3 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ การทดลองปลูกพืชตามวิธีการของเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรในการทำเกษตรแบบยั่งยืน เป็นแปลงเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้กับลูกศิษย์และเกษตรกรในอำเภอเขาค้อได้ทำการทดลอง ฝึกปฏิบัติจริง ด้วยการปลูกข้าวไร่ พืชผัก และผลไม้ พร้อมทั้งเปิดพื้นที่ฟาร์มถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจได้เข้าเยี่ยมชม พร้อมทั้งยังมีบ้านพักโฮมสเตย์ไว้บริการ

4) ผักครูเฒ่าเขาค้อไฮโดรโปนิคส์ (แหล่งปลูกพืชผักไร้ดิน)

ตั้งอยู่เลขที่ 82 หมู่ 13 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยอากาศที่ค่อนข้างเย็นตลอดทั้งปีทำให้เขาค้อกลายเป็นแหล่งที่ปลูกผักไร้ดินแหล่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะช่วงฤดูร้อนที่ในพื้นที่ภาคกลางไม่สามารถปลูกผักด้วยระบบนี้ได้ เป็นแหล่งปลูกผักที่ได้มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) บ่อนตลาดให้กับห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพฯ โดยผลิตผักปลอดภัยได้แก่ กรีนโอ๊คเรดโอ๊คเรดคอรัลฟิลเลย์บัตเตอร์เฮดคอส นอกจากนี้ยังปลูกสตรอเบอรี่ไร้ดินเพื่อการค้าเป็นรายแรกเมื่อปลายปี 2557 โดยปัจจุบันฟาร์มผักครูเฒ่าได้เปิดให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอเขาค้อรวมถึงนักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม และติดต่อสอบถามการปลูกผักไร้ดิน รวมถึงเลือกซื้อผักปลอดภัยจากฟาร์มได้โดยตรง

นอกจากนี้ในอำเภอเขาค้อยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ที่เป็นกิจกรรมเกี่ยวเนื่องหรือควบคู่ไปกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ได้แก่

1) ชมทะเลหมอก ทะเลหมอกบนเขาค้อเกิดขึ้นบริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำรัตนัย ทำให้สามารถชมวิวทะเลหมอกได้เป็นบริเวณกว้าง จุดหลักของการชมทะเลหมอก คือริมเส้นทางสาย 2196 บริเวณตรงข้ามที่ทำการอำเภอเขาค้อ ซึ่งมีศาลาชมวิว สถานที่ราชการ และจุดกางเต็นท์สำหรับพักผ่อนของหน่วยงานราชการ และรีสอร์ทเอกชนจำนวนมากไว้รองรับนักท่องเที่ยว ทะเลหมอกมักเกิดในฤดูฝนและฤดูหนาว ในวันที่อากาศมีความชื้นสูง หรือวันที่มีอากาศหนาวเย็น ซึ่งปกติสามารถชมทะเลหมอกได้ในวันที่ไม่มีลมแรง ส่วนวันที่มีลมแรงมักไม่มีทะเลหมอก แต่จะได้อากาศเย็นสดชื่นจากสายลมมาแทน

2) วัดพระธาตุผาแก้ว เป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่ และกำลังก่อสร้างเพิ่มเติม ตั้งอยู่ในหมู่บ้านทางแดง ต.แคมป์สน บนเชิงเขาผาซ้อนแก้ว ขึ้นชื่อว่าเป็นวัดที่มีความสวยงามวิจิตรตระการตา เนื่องจากนำศิลปะหลายแขนงมาผนวกเข้ากับการก่อสร้างในเชิงพระพุทธศาสนา และมีที่ตั้งอยู่บนเชิงเขาสูงสามารถมองเห็นทัศนียภาพรอบด้านได้ 360 องศา กลายเป็นความสวยงามที่รวมเข้าไว้ด้วยกันทั้งในทางธรรมและในทางธรรมชาติ

3) สุวานิ ทิธิ (พิพิธภัณฑสถาน) อยู่เลยกิโลเมตรที่ 28 ทางหลวงหมายเลข 2196 (ไปเล็กน้อยแล้วแยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 2323 ไปประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นจุดหนึ่งให้เห็น ทิวทัศน์สวยงามและเคยเป็นฐานสำคัญทางยุทธศาสตร์ในอดีต ปัจจุบันจัดเป็นพิพิธภัณฑสถาน จัดแสดงปืนใหญ่ ซากรถถัง และอาวุธที่ใช้สู้รบกันบนเขา คือ มีห้องบรรยายสรุปแก่ผู้เข้าชมเป็นหมู่ คณะด้วย เปิดให้เข้าชมทุกวัน ค่าเข้าชมคนละ 10 บาท

4) อนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ อยู่บนยอดเขาสูงสุดของเขาค้อ อยู่เลยฐานอิทธิ ไปอีก 1 กิโลเมตร สร้างขึ้นเพื่อเทิดทูนวีรกรรมของพลเรือน ทหาร ตำรวจ ทหาร ผู้พลีชีพในการสู้รบ เพื่อปกป้องพื้นที่ในเขตรอยต่อ 3 จังหวัด คือ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และเลย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511-2525 โดยสร้างด้วยหินอ่อนเป็นรูปสามเหลี่ยมสูง 24 เมตร หมายถึง การปฏิบัติกรร่วมกัน ระหว่างพลเรือน ตำรวจ ทหารในปี พ.ศ. 2524 ผงภายในบันทึกประวัติอนุสรณ์สถานและรายชื่อ วีรชนผู้เสียสละไว้ด้วย การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2196 ไปจนถึงกิโลเมตรที่ 28 ไปเล็ก น้อย มีทางแยกขวาไปเส้นทางหมายเลข 2323 ประมาณ 3 กิโลเมตร รวมระยะทางประมาณ 31 กิโลเมตร

5) พระบรมธาตุเจดีย์กาญจนาภิเษก ตั้งอยู่บนยอดเขาค้อ ติดกับสำนักสงฆ์วิชัย ปุณฺณาราม ยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา เจดีย์แห่งนี้ชาว เพชรบูรณ์สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรง ครองราชย์ครบ 50 ปี ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชาจะมีประชาชนเดินทางมาประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา ทำพิธีเวียนเทียนเป็นประจำ

6) หอสมุดนานาชาติเขาค้อ ตั้งอยู่ที่เดียวกับเจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ เป็นหอสมุด ขนาดใหญ่ออกแบบเป็นรูปเพชรคว่ำ สร้างด้วยกระจกสะท้อนแสง ภายในเก็บรักษาหนังสือทั้ง ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในเดือนธันวาคมของทุกปีจะมีการจัดงาน “วันนัดพบ เอกอัครราชทูต ณ เขาค้อ” โดยเชิญเอกอัครราชทูตจากประเทศต่างๆ มาร่วมชมการแสดงศิลป วัฒนธรรมของจังหวัด

7) เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุเขาค้อ ตั้งอยู่บนยอดเขาติดกับหอสมุดนานาชาติ เขาค้อ บ้านกองเนียม หมู่ที่ 4 ตำบลเขาค้อ ที่ยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจาก ประเทศศรีลังกา เจดีย์แห่งนี้ชาวเพชรบูรณ์สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ในวโรกาสทรงครองราชย์ 50 ปี และเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชน ในวัน สำคัญทางศาสนาจะมีประชาชนและนักท่องเที่ยวร่วมกันประกอบพิธีทางศาสนาเช่นพิธีเวียนเทียน

8) อนุสาวรีย์จีนฮ่อ เป็นอนุสาวรีย์ทหารอาสาจากหน่วยรบกองพลที่ 93 ซึ่งมาช่วย รบในพื้นที่เขาค้อ และเสียชีวิตในการสู้รบ ตั้งอยู่เลยกิโลเมตรที่ 23 ของทางหลวงหมายเลข 2196 ไปเล็กน้อย

9) พระตำหนักเขาค้อ ตั้งอยู่บนเขาป่า พระตำหนักนี้สร้างขึ้นเพื่อให้น้อมเกล้าฯ ถวาย แด่องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสที่เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรงานโครงการในพระ ราชดำริและทรงตรวจเยี่ยมราษฎรอำเภอเขาค้อและอำเภอใกล้เคียง เป็นอาคารคอนกรีตครึ่ง วงกลมมีทั้งหมด 15 ห้อง รูปทรงแปลกตาไปจากพระตำหนักอื่น สามารถขออนุญาตเจ้าหน้าที่เข้า

ชมบริเวณโดยรอบพระตำหนักได้ การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2196 พอถึงประมาณ กิโลเมตรที่ 29 ให้ไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตร มีทางแยกด้านซ้ายไปพระตำหนัก ทางขึ้นเขาค้อ ค่อนข้างสูงชัน รถยนต์ควรมีสภาพดีและกำลังเครื่องยนต์สูง

10) แก่งบางระจัน บ้านหนองแม่เฒ่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ต.หนองแม่เฒ่า อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ ตำบลหนองแม่เฒ่าเป็นตำบลที่มีแหล่งธรรมชาติที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของอำเภอเขาค้อ มีลำธาร ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะแก่งหินที่มีน้ำใสไหลเย็นตลอดทั้งปี ในฤดูฝนน้ำจะเอ่อท่วมแก่งมองไม่ค่อยเห็นก้อนหินสวยงามที่ซ่อนตัวอยู่ใต้น้ำ ส่วนช่วงหลังฤดูฝนน้ำจะลดลง ทำให้ความสวยงามของเกาะแก่งหินก็จะออกมาอวดความสวยงามต่อผู้ไปเยือน นอกจากนี้ความสวยงามแล้วยังเป็นแหล่งที่พบหอยก้นดัด ปลาพุงขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นปลาที่มีลักษณะคล้ายปลายี่สก หรือนวลจันทร์เป็นปลาล่าเหยื่อ(ปัจจุบันสงวนเป็นแหล่งขยายพันธุ์) และที่โด่งดังกำลังทำการวิจัยเพื่อแนวทางในการอนุรักษ์คือเป็นแหล่งแมงกะพรุนน้ำจืด พบเป็นประเทศที่ 5 ของโลก

4.1.2 วัตถุประสงค์การเกษตรของแหล่งท่องเที่ยว

ในการจัดตั้งกลุ่มของเกษตรกรเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรกลุ่มก้าวหน้าในการทำการเกษตร ปลูกพืชที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยเฉพาะพืชที่ต้องการอากาศค่อนข้างเย็นในการเจริญเติบโต วัตถุประสงค์ของการตั้งกลุ่มมีทั้งเผยแพร่ หรือเป็นแหล่งมีแลกเปลี่ยนความรู้การเกษตร ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีวัตถุประสงค์สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจำหน่ายผลผลิตและอุปกรณ์การเกษตร

4.1.3 การใช้ทรัพยากรเกษตรของแหล่งท่องเที่ยว

การใช้ทรัพยากรเกษตรในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวในที่นี้เป็นทรัพยากรเกษตรที่สำคัญที่ต้องใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ แรงงาน พื้นที่สวนผลไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทำการเกษตร

4.1.4 ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว

ปัญหาการเกษตรที่สำคัญในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต ความต้องการผลผลิตของตลาดที่มากขึ้นและขาดความร่วมมือจากเครือข่าย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาการเกษตรที่แตกต่างกันตามลักษณะเป้าหมายการเกษตรของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

4.1.5 จุดเด่นทางการเกษตรที่ใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งใช้ทรัพยากรเกษตรของตนเองพัฒนาเป็นสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สรุปได้ดังนี้

- บ้านไร่ไถ่ อุณหภูมิ การทำการเกษตรแบบสวนผสมและพืชเมืองหนาว

- เขาค้อ ไฮโดรโพนิคส์ การปลูกผักไร้ดิน
- ไร่กาแฟจ่านรินทร์ การทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกและแปรรูปกาแฟ และกล้วย
- อะเมโซน(AMAZONE) การปลูกข้าวไร่ และการปลูกพืชผักแบบอินทรีย์
- ไร่ทิพย์เสาวรส การปลูกและแปรรูปเสาวรส การปลูกพริกไทย การทำการเกษตรแบบผสมผสาน
- ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานทดแทนทุ่งสมอเป็นจุดเรียนรู้และศึกษาดูงาน
- สัปปายะพาร์ค ไฮโดรโพนิคส์ แปลงปลูกผักไร้ดิน
- The Princess @ Khao Kho สวนดอกนางพญาเสือโคร่งและแปลงสตอเบอร์รี่
- วิสาหกิจชุมชนมะขามทอง ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึกและผลผลิตแปรรูปด้านการเกษตร
- สมุนไพรร ชญานินท์ ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์
- วิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านรัตนคำเที่ยง ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากไม้ไผ่
- เขาค้อทะเลภู สวนสมุนไพรรและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ
- สวนกุหลาบประนอม ชมแปลงกุหลาบตัดดอกกว่า50 ไร่
- ไร่เรืองแสง การปลูกผักไร้ดิน
- ชุมชนคนรักป่าหนองแม่เฒ่า กิจกรรมพายเรือล่องแก่งชมแมงกะพรุนน้ำจืด
- สวนมะขามหวานลุงจวนชื่น สวนมะขามหวานGI
- ศูนย์เรียนรู้พันธุ์ข้าวไร่ชนเผ่าบ้านเล้าล้อมรรวมพันธุ์ข้าวไร่ที่ปลูกในอำเภอเขาค้อ
- สวนมะนาวนอกฤดูพิณศิรีเจริญ
- บ้านพักโฮมสเตย์บ้านหนองแม่เฒ่า
- กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมีย เข็กน้อย
- ศูนย์วิจัยเพชรบูรณ์ แก่นตะวัน กาแฟ พลับ
- กลุ่มแปรรูปสมุนไพรรเพื่อการส่งออก เข็กน้อย (สาวิตรี)

4.1.6 ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สิ่งที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งคาดหวังให้มีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่ การพัฒนาวิทยากร สถานที่บรรยายและบรรจุภัณฑ์ให้ดึงดูดใจ โดยแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาดังกล่าวที่แตกต่างกันไป อุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ขาดแคลนงบประมาณ ขาดความร่วมมือจากสมาชิก และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการปรับระบบการทำงานและกิจกรรมกลุ่ม เป็นการให้ทรัพยากรต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคาดหวังจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเรื่องของการเป็นรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน

อย่างไรก็ตาม สมาชิกของแหล่งท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมเกษตรอินทรีย์มิได้คาดหวังในสิ่งดังกล่าวมากนัก สิ่งที่คาดหวังคือ การรักษาสภาพแวดล้อมโดยกระบวนการเกษตรอินทรีย์

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เป็นการนำเสนอการสรุปผลการวิจัย ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอเขาค้อ การใช้ทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการเสนอแนะรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยั่งยืนและการวิจัยอื่นๆ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

5.1.1 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการเกษตรของอำเภอเขาค้อ สามารถจำแนกรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อ ดังนี้

- 1) ก่อนมีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นช่วงที่มีการก่อตัวของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในกลุ่มผู้นำเกษตรกรเป็นแนวคิดที่ต้องการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่าย การพัฒนาการเกษตร
- 2) ช่วงรณรงค์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเป็นช่วงที่มีการนำแนวคิดท่องเที่ยวเชิงเกษตรไปปฏิบัติ ในช่วงนี้ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 3) การขยายตัวของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อมีชื่อเสียงในเรื่องท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นผลมาจากการรณรงค์ของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในช่วงนี้มีการนำทรัพยากรเกษตรมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้นส่งผลกระทบต่อทรัพยากรเกษตรทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

5.1.2 การใช้ทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอเขาค้อ

การใช้ทรัพยากรเกษตรของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอเขาค้อที่เห็นได้ชัดครอบคลุมทรัพยากรประเภทต่างๆ ได้แก่

- 1) ที่ดิน เป็นพื้นที่ที่เจ้าของสวนหรือที่ทำการของกลุ่มเกษตรกร หรือผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งครอบครองสำหรับใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรซึ่งอาจจะมีการใช้ประโยชน์เพียงบางส่วน
- 2) น้ำเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่นวน ได้แก่ สระน้ำ บ่อน้ำ น้ำบาดาล
- 3) วัสดุอินทรีย์จากธรรมชาติและการเกษตร เป็นทรัพยากรเกษตรประเภทปุ๋ยที่ผลิตขึ้นเองหรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติที่มีอยู่ภายในไร่นวน
- 4) แรงงาน เป็นแรงงานภายในครอบครัวที่รวมถึงเครือญาติ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรและแรงงานในชุมชน
- 5) ความรู้การเกษตรเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ใช้ในการทำการเกษตร

6) ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นสิ่งที่ชีวิตทั้งพืชและสัตว์ในระบบนิเวศที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตทางการเกษตร

7) วัสดุในท้องถิ่น เช่น ฟืน ไม้ก่อสร้างโรงเรือน เป็นต้น

8) เครือข่ายการเกษตร เป็นเครือข่ายเกษตรกรที่รวมถึงชมรมหรือองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อการผลิตหรือวัตถุประสงค์ของไร่สวน

ลักษณะการใช้ทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวใดมีการใช้ทรัพยากรเกษตรประเภทใดเพื่อการท่องเที่ยวบ้างนั้นมีความสัมพันธ์กับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและประเภทการเกษตรของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ

2) โดยภาพรวมทรัพยากรเกษตรที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอเขาค้อนำมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ ผลผลิต แรงงานและความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นปัจจัยในการผลิตผลผลิต

3) นอกจากการชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ยังมีการใช้ทรัพยากรร่วมของชุมชน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเกษตร ศูนย์เรียนรู้ทางธรรมชาติ

5.1.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อการจัดการทรัพยากรเกษตร

ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อการจัดการทรัพยากรเกษตรที่สำคัญ มีดังนี้

1) อำเภอเขาค้อมีกิจกรรมการเกษตรหลายประเภทที่มีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนผักไฮโดรโปนิกส์ สวนสตรอเบอร์รี่ ไร่กาแฟ ทั้งนี้เกิดจาก กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกลไกการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการเกษตรให้แพร่หลาย

2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่งผลกระทบต่อทรัพยากรเกษตรในเชิงบวก ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรเกษตรบางประเภท เช่น ผักพื้นถิ่น การส่งเสริมการเกษตรแบบผสมและเกษตรอินทรีย์ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ทรัพยากรเกษตรบางประเภทในท้องถิ่น

3) ผลกระทบด้านลบต่อการใช้ทรัพยากรเกษตรช่วงที่มีการเติบโตทรัพยากรเกษตรประเภทต่างๆ มีการนำทรัพยากรเกษตรไปใช้เพื่อการท่องเที่ยวมากเกินไป โดยเฉพาะแรงงานเกษตร และทรัพยากรเกษตรอื่นๆ ในชุมชนที่มีได้ใช้เพื่อการท่องเที่ยวไม่ได้รับการดูแล

5.1.4 แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยั่งยืนในอำเภอเขาค้อ

การศึกษาแนวโน้มความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอเขาค้อพิจารณาแนวโน้มความยั่งยืนท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอเขาค้อในประเด็นการจัดรูปแบบและ

กิจกรรม การท่องเที่ยวที่สามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอ รักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้คงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่เสื่อมหายและเป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไร ดังนี้

1) การจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอ

1.1) โดยภาพรวมมีแนวโน้มความไม่ยั่งยืนในแง่การจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอ อุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวบางฤดูกาล ขาดความชำนาญด้านการตลาดและขาดความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนที่มีได้ให้ความสำคัญต่อธุรกิจท่องเที่ยว

1.2) ในระดับการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง มีแนวโน้มความยั่งยืนในแง่ของรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเยี่ยมชมการผลิต การสาธิตและการให้ความรู้ การเกษตร ซึ่งหลายแห่งมีเกษตรกรมีทักษะการเป็นวิทยากร

1.3) ในด้านนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมแม้ว่าจะไม่มีความยั่งยืนในด้านนักท่องเที่ยวทั่วไป แต่มีแนวโน้มความยั่งยืนในด้านนักท่องเที่ยวกลุ่มศึกษาดูงาน เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรเขา คือมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรภายนอกมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตร

2) การรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้คงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่เสื่อมหาย จากแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ลักษณะการเกษตรของท้องถิ่นที่เป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้แก่ การเกษตรที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเป็นระบบการเกษตรที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอาจเป็นเกษตรทางเลือกประเภทต่างๆ เช่น เกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่มีกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว เป็นประเด็นหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอเขา คือเกิดแนวโน้มความยั่งยืนในด้านการรักษาทรัพยากรเกษตรคงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิม

สำหรับแนวทางที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนดังกล่าวในระดับชุมชนนั้น พิจารณาได้จากมีการส่งเสริมให้กิจกรรมท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นกลไกในการพัฒนาและถ่ายทอดแนวความคิดการเกษตรที่เน้นการอนุรักษ์ไปยังแหล่งท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร

3) การเป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไร

หากพิจารณาในแง่ของแนวความคิดธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร การเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนชนบท และการสัมผัสสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและเกษตร ซึ่งปัจจุบันท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอเขาคือยังขาดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรในลักษณะดังกล่าว จึงมีแนวโน้มขาดความยั่งยืนในแง่การเป็นธุรกิจท่องเที่ยวที่สร้างผลกำไร

5.1.3 เสนอแนะการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

ในแง่ของศักยภาพนั้น พื้นที่ที่มีความเหมาะสมจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ควรมีความสวยงามของภูมิทัศน์ มีพื้นที่ป่าธรรมชาติและความเป็นป่า มีวัฒนธรรมที่รวมถึงประวัติของสิ่งปลูกสร้าง มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวโปรดปราน เป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้าถึงง่ายและมีการประชาสัมพันธ์ การตลาด การจัดการที่มีประสิทธิภาพ (Lane, 1992)

ในด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวนั้น นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อความเป็นส่วนตัวในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีแนวโน้มชอบแหล่งท่องเที่ยวประเภทสวนผลไม้ ป่าไม้และทุ่งหญ้า (Jolly and Reynolds, 2005) รวมถึงการตอบสนองความต้องการในด้านความรู้การเกษตร อารมณ์และการพักผ่อนในบรรยากาศที่เงียบสงบ (Sznajder et al., 2009)

ในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น มีการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยว พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเพื่อนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใช้ทรัพยากรเกษตรจากในพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสกับวิถีชุมชนโดยแท้จริง หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสธรรมชาติ สร้างความหลากหลายกิจกรรมผลิตทางการเกษตรในสวนและควบคุมศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพที่สมบูรณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านการพักผ่อน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2547)

จากผลการศึกษาและแนวคิดว่านักท่องเที่ยวเชิงเกษตร การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ต้องดำเนินการทั้งระดับนโยบายและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานส่งเสริมด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) ระดับนโยบาย

1.1) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเกษตรที่เป็นศักยภาพเชิงพื้นที่โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติและ การเกษตรซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านการพักผ่อน ดังนั้น ในระดับนโยบายควรกำหนดให้พื้นที่ต่าง ๆ ที่มีศักยภาพดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยสนับสนุนงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนในพื้นที่ดังกล่าวที่มีแผนงานโครงการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.2) รณรงค์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประเภทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร การเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมชนบท และการสัมผัสธรรมชาติการเกษตรของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้ชุมชนต่าง ๆ ที่มีศักยภาพดังกล่าวเกิดการตื่นตัวในการรวมกลุ่มและพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.3) สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีโครงการศึกษาดูงานด้านการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะกิจกรรมเกษตรทางเลือกประเภทต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมีทักษะด้านการบริหารจัดการ การต้อนรับผู้มาเยือนและมีการพัฒนากิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว

2) ระดับท้องถิ่น

2.1) สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เช่น การเดินป่า หรือกิจกรรมสัมผัสวัฒนธรรมชาติในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือเชิงนิเวศ

2.2) ส่งเสริมให้เกษตรกรนำทรัพยากรเกษตรที่มีอยู่แล้วแต่ไม่ได้ใช้เพื่อการเกษตรมาพัฒนาให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ที่พักในฟาร์มและพื้นที่ว่างสำหรับตั้งแคมป์ เป็นต้น

2.3) พัฒนาคู่เทศน์ท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้เป็นกลไกนำนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมการเกษตรของชุมชน

2.4) ฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้

5.2 ข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่แตกต่างไปจากกรณีศึกษาอำเภอเขาค้อ เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาในกรณีที่มีรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกัน

2) หากสามารถอธิบายแบบแผนของผลกระทบของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อทรัพยากรเกษตรของชุมชนได้อย่างแม่นยำจะเกิดประโยชน์ในเชิงนโยบายว่าควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้แก่ชุมชนต่อไปหรือไม่ หากยังควรส่งเสริมจะส่งเสริมอย่างไร ดังนั้นควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันกับอำเภอเขาค้อ เพื่อหาข้อสรุปในเชิงทฤษฎี โดยเฉพาะการอธิบายผลกระทบภายใต้เงื่อนไขของการจัดการทรัพยากรเกษตร

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2543).โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ไม่ระบุ). แผนปฏิบัติการการพัฒนาบริการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอร์ แพลนนิ่ง แอนด์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด.
- กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(ไม่ระบุ).การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร.
- กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2540).คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ.
- เอกสารประกอบการวางแผนการท่องเที่ยว เล่มที่10.กรุงเทพมหานคร. กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545)
- กรมส่งเสริมการเกษตร.(2547). การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปี 2547 โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เอกสารประกอบการฝึกอบรม ระหว่างวันที่ 24-29 พฤษภาคม 2547 ณ โรงแรมสองพันบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). คู่มือการบริหารและจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)และสภาตำบล(สต.).กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.(2542).รายงานเบื้องต้นการศึกษาเพื่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism). กรุงเทพฯ ฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- อู่ไร วรณเปี่ยมนิเวศน์.(2544).การจัดการด้านการสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรณีศึกษาบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ:วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสำรวจข้อมูลสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว

1. ชื่อกลุ่ม /ฟาร์มเกษตร/สถานประกอบการที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

.....

2. ที่ตั้ง

3. ประเภทของกิจการ(กรณีผู้ประกอบการ)

.....

.....

4. ประเภทของการเกษตร

() ปลูกพืช ระบุ ชนิด/ประเภท.....

() เลี้ยงสัตว์ ระบุ ชนิด/ประเภท.....

() แปรรูปการเกษตร ระบุชนิด/ประเภท.....

() อื่น ๆ ระบุ

5. การใช้ทรัพยากรเกษตร

ประเภททรัพยากรเกษตร	ลักษณะการใช้เพื่อการเกษตร
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

6. การบริหารจัดการและปัญหาอุปสรรค

การบริหารจัดการ	ปัญหาอุปสรรค
1.เครือข่ายเกษตรกร	
2.การตลาด	
3.การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	
4.ผลผลิต	
5.อื่นๆ	

7. ความเป็นมาของการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. จุดเด่นทางการเกษตรที่ใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....

9. สินค้าและบริการที่นำเสนอให้นักท่องเที่ยว

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....

10. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือโปรแกรมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

11. การใช้ทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว

ประเภททรัพยากรเกษตร	ลักษณะการใช้เพื่อการท่องเที่ยว
1. ที่ดิน	
2. แรงงาน	
3. น้ำ	
4. ความหลากหลายทางชีวภาพ	
5. ความรู้การเกษตร	
6. เครื่องข่ายเกษตรกร	
7.	

12. ลักษณะของสมาชิกกลุ่ม

.....
.....
.....

13. ประเภทและจำนวนนักท่องเที่ยว

.....
.....
.....

14. การพัฒนาการกิจกรรมการท่องเที่ยว

1) สิ่งที่ต้องการพัฒนาหรือแนวทางการพัฒนา

.....
.....
.....

2) ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการกิจกรรมการท่องเที่ยว

.....
.....
.....

15. ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการท่องเที่ยว

.....
.....
.....

16. ความคาดหวังจากท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1) ในแง่ธุรกิจการท่องเที่ยว

.....
.....
.....

2) ในแง่การเกษตร

.....
.....
.....

17. ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

